

MERJARKEOLOGIAA ITÄMERELLÄ

Helsingin yliopiston merihistorian opintokokonaisuus järjesti marraskuussa vedenalaisen arkeologian teemapäivän. Tilaisuudessa kerrottiin mm. Suomenlinnasta paljastuneesta vedenalaisesta ympäristöstä. Pinnan alta löytyy niin historiallisia hylkyjä kuin puisia väyläesteitä, ja tietenkin ihmisten mereen upottamaa tavaraa. Tästä kulttuuriperinnöstä kertoo Suomenlinna-museon näyttely ”Näkin kengissä”. Näyttely on meriarkeologien ensimmäinen puheenvuoro Itämeren hyvinvoinnin puolesta (avoinna 31.12.2011 asti).

Museoviraston tiedossa on tällä hetkellä 1 600 vedenalaislöytöä, joista noin 700 on arvioitu yli sata vuotta vanhoiksi ja siten rauhoitetuiksi muinaisjäännöksiksi. Hylyistä kuuluisimpia on *Vrouw Maria*, johon liittyvä hanke näyttää, miten 1700-luvun hylystä saadaan tietoa nostamatta sitä ja millainen on maisema hylyn ympärillä. Hylkyjä on Suomessa sisävesilläkin. Suomussalmen Hossan retkeilyalueen vedenalaisen kulttuuriperinnön inventointi on yksi laajimmista Suomen makeissa vesissä tehdyistä arkeologisista inventoinneista: on löytynyt 33 puista kalapatoa tai johdeaitaa, useita veneitä ja rekiä.

Tapahtumassa kuultiin myös mm. merenpohjan ja kulttuuriperintökohteiden kartoituksista, jonka Nord Stream AG teetti Itämeren maa-kaasuputken ympäristövaikutusten arvioinnin yhteydessä. Suomessa kartoitus tehtiin Museoviraston valvonnassa. Teemapäivä oli myös osa Itämeren maiden meriarkeologian jatko-opiskelijoiden MARIS-tutkimusverkostoa.

BIOTALOUDEN VISIOITA

Uusi, biotalouteen perustuva yhteiskuntamalli on Suomelle erinomainen mahdollisuus edistää vihreää talouskasvua ja luoda hyvinvointia. Biotalous näkymiä käsiteltiin tutkimuskeskus MTT:n järjestämässä ”Suomesta biotalouden huippu” -tapahtumassa marraskuussa.

”Suurin vihreään kasvuun liittyvä ongelma ei ole ilmastonmuutos, kutistuva biodiversiteetti, köyhyys tai mikään muukaan nykymaailman kestävyteen liittyvä haaste. Ongelma on johtajuuden ja tiedon puute siitä, miten nämä asiat lomittuvat toisiinsa ja miten niihin voidaan tarttua järjestelmällisesti ja tuottavasti”, totesi tapahtuman pääpuhujana, ruotsalainen professori **Karl-Henrik Robèrt**, The Natural Step -organisaation perustaja. Hänen mukaansa Suomi tarvitseekin vahvan vision, jossa kestävä maataloustuotanto, kestävä talouskasvu ja biotalouden edelläkävijän rooli yhdistyvät.

Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut aikaisemmin tänä vuonna **Juha Kuisman** raportin ”Kohti biotaloutta – Biotalous konseptina ja Suomen mahdollisuutena”. Se toimii johdatusena laaja-alaiseen käsitteeseen ja syventää ministeriön työryhmän vuonna 2010 jättämää esitystä, jossa arvioitiin kansallisen biotalousstrategian tarvetta.

SYKSYN PALKITTUJA

Suomen Akatemia palkitsi kaksi ansioitunutta tutkijaa Tiedegaalassaan Helsingissä. Akatemiapalkinnot myönnettiin akatemiattutkija, dosentti **Tapio Lokille** Aalto-yliopiston Perustieteiden korkeakoulusta ja akatemiattutkija, dosentti **Mikko Salolle** Helsingin yliopistosta. Lokille palkinto myönnettiin yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja Salolle tieteellisestä rohkeudesta. Lokin tutkimusalueena on virtuaaliakustiikka ja Salon inversio-ongelmia tutkiva matematiikka. Palkintojen tarkoituksena on kannustaa nuoria, dynaamisia tutkijoita.

A.I. Virtanen -palkinto kansainvälisesti merkittävästä kemiantutkimuksesta on myönnetty professori **Markku Leskelälle** Helsingin yliopistosta. Hänen toimintansa keskittyy tällä hetkellä materiaalikemiaan, erityisesti ohutkalvoihin, ja vihreään kemiaan, erityisesti organometallike-

miaan ja katalyysiin.

Suomalainen Tiedekatemia on myöntänyt ensimmäisen Jutikkala-palkintonsa Turun yliopiston mediatutkimuksen professorille **Susanna Paasoselle**. Palkinto jaetaan uransa aktiivivaiheessa olevalle humanistisen alan tutkijalle. Paasonen on perehtynyt erityisesti seksuaalisuuden, affektien ja internetin tutkimukseen.

MONIPUOLISIA VERKKOSIVUJA

Ilmasto-opas.fi-sivusto on avattu lokakuussa. Ilmasto-opas tarjoaa suomalaisille jäsenllytyä tietoa Suomen ilmastosta ja ilmastomuutoksesta. Kaikki ilmastomuutoksen osa-alueet ovat tasapuolisesti esillä sivustolla. Tieteellisen taustatiedon lisäksi sivustolla tuodaan esille konkreettisia hillintä- ja sopeutumiskeinoja. Vähitellen täydentyvän ja kehittyvän ilmastooppaan sisällön ovat tuottaneet johtavat ilmastotalan tutkijat ja asiantuntijat. Oppaasta löytyy noin 400 sivua helppotajuista ja luotettavaa tietoa ilmastomuutoksesta. Sieltä saa myös alueelliseen ja paikalliselle tasolle tarkentuvaa tietoa.

Uusi pohjoismainen tietopankki valottaa ilmastomuutoksen ja tasa-arvon yhteyksiä. Tietopankki ”Equal Climate” (www.equalclimate.org) antaa näkökulmia siihen, kuinka ottamalla huomioon sukupuolinäkökulma voidaan tehostaa kestäväen kehityksen ratkaisuja sekä ilmastomuutoksen vastaista työtä. Ruotsinkielisestä tietopankista löytyy tietoa sukupuolen, liikenteen, energian, kulutuksen ja ravinnon välisistä yhteyksistä. Naiset ja miehet eroavat kulutustottumuksiltaan, vapaa-ajan harrastuksiltaan sekä suhtautumistavoissaan ympäristökysymyksiin. Miehet suosivat enemmän teknisiä ratkaisuja ja naiset muuttavat useammin omaa käyttäytymistään.

Teologia.fi-palvelu esittelee suomalaista yliopistoteologiaa. Se kertoo uskontojen tutkimuksesta julkaisemalla vuosittain kolme teemaa. Palvelua ylläpitävät Helsingin yliopiston ja Åbo Akademin teologiset tiedekunnat sekä Itä-Suomen yliopiston teologinen osasto. Verkkojulkaisun syysnumerossa etsitään vastauksia uskonnon ja mielenterveyden suhteeseen useista näkökul-

mista; ajankohtaisia aiheita ovat mm. yhteisöllisyyden vaikutus ja pahuuden selittäminen.

TAIDEYLIOPISTO TOTEUTUU

Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia ja Teatterikorkeakoulu yhdistyvät taideyliopistoksi vuoden 2013 alussa. Oppilaitokset allekirjoittivat asiasta sopimuksen marraskuussa. Taideyliopistossa on kolme akatemiaa, jotka ovat koulutukselliselta sisällöltään ja kulttuuriselta painoarvoltaan yhdenvertaisia. Taideyliopiston toiminnassa huomioidaan nykyisten yliopistojen kokoerot ja erilaiset tarpeet sekä tasapuolisuus, osapuolet vakuuttavat.

Opiskelijat ja henkilöstö siirtyvät taideyliopistoon kesken lukuvuoden – työntekijät vanhoina työntekijöinä. Taideyliopiston syntymisen edistäminen on kirjattu uuden hallituksen ohjelmaan. Opetusministeri **Jukka Gustafsson** esitti vielä kesäkuussa, ettei uuden noin 2 000 opiskelijan taideyliopiston perustamiseen ole tällä hallituskaudella varaa. Syyskuussa hän kuitenkin ilmoitti yliopistoille, että hankkeen edellytykset täyttyvät valtion puolesta. Taideyliopiston perustamisen on arvioitu maksavan 17–18 miljoonaa euroa.

PROFESSORIPUOLI

Joukko suomalaisia säätiöitä on perustanut säätiöiden professoripoolin professoreiden tutkimusmahdollisuuksien lisäämiseksi. Säätiöt ovat varanneet tarkoitukseen yhteensä yli kaksi miljoonaa euroa vuosittain seuraavien kolmen vuoden ajan. Tällä voidaan vapauttaa lähes 300 professoria tutkimukseen.

Säätiöiden professoripooli on 17 säätiön yhteinen määräaikainen apurahapooli professoreiden tutkimusmahdollisuuksien lisäämiseksi. Poolin kautta professoreille myönnetään apurahoja lukuvuoden kestäväen tutkimusjakson rahoittamiseksi yhdessä yliopiston kanssa. Tutkimusvapaan aikana yliopisto maksaa 55 % professorin bruttopalkasta, jolloin säätiöiden myöntämä 25 000 euron apuraha kattaa nettopalkan vähennyksen. Poolin haku on avoin kaikilla tieteen aloilla.

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta r.y. ryhtyi keväällä 2011 selvittämään professoripoolin perustamista Suomen Kulttuurirahaston aloitteesta. Säätiöiden tavoitteena on, että järjestely osaltaan kannustaisi yliopistoja tulevaisuudessa itse järjestämään professoreiden tutkimusvapaiden rahoituksen. Professoripoolin ensimmäinen haku järjestetään vuodenvaihteessa 2011–12. Tarkempi ajankohta ja hakuohjeet selviävät poolin kotisivuilta www.professoripooli.fi.

JÄKÄLIEN MAAILMA

Tieto-Finlandian vuonna 2011 voitti **Soili Stenroosin**, **Teuvo Ahdin**, **Katileena Lohtanderin** ja **Leena Myllyksen** toimittama *Suomen jäkäläopas* (Luonnontieteellinen keskusmuseo 2011). Se oli palkinnon valitsijan, professori **Alf Rehlin** mukaan ”esteettinen, ajankohtainen ja tieteellinen suurtyö”. Oppaassa esitellään tekstein, värikuvin ja kartakkein 481 jäkälälajia, -alalajia tai -muunnosta. Mukana ovat kaikki Suomesta tunnetut suurjäkälät. Kirjasta on tulossa arvostelu *Tieteessä tapahtuu* -lehteen ensi vuoden alussa.

Ansiokkaasta jäkälätutkijastakin oli ehdolla Finlandia-palkinnon saaja, **Kristina Carlsonin** kaunokirjallinen kuvaus **William Nylanderista** (1822–99), joka eli viimeiset vuotensa yksinäistä elämää Pariisissa. Nylander kokee samanlaisia ulkopuolisuutta arjesta kuin taiteilija. Hänen elämänsä hallitsevat päiväkirjakirjaromaanissa ”vastahanka, riita, kiukku ja epäluulo”. Carlsonin edellinen kirja oli myös lähellä tiedemaailmaa. Se kertoi **Charles Darwinin** puutarhurista.

Tieto-Finlandia-palkinto on jäänyt kaunokirjallisen Finlandia-palkinnon varjoon. Ehkä jännittävämpää kuin voittaja on, mitkä tietokirjat pääsevät ehdolle isosta joukosta eri alojen edustajia. Palkintoon ei kuitenkaan kannattaisi suhtautua ylenkatseella, vaikka se menee välillä isojen kustantamojen ulkopuolelle ja erikoistuneelle aiheelle. Keskustelu on herännyt tälläkin kertaa siitä, odotetaanko palkinnon nostavan tietokirjojen myyntiä. Tietokirjojen kritiikki on varsinkin päivälehtien sivuilla nykyään hyvin satunnaista, joten tietokirjoja ei myöskään tunneta. Ehdolla

olevista kirjoista vain harva on arvosteltu etukäteen. Suurissa lehdissä, kuten *Helsingin Sanomissa*, pitäisi olla kulttuuritoimituksissa tietokirjallisuuteen paneutuva toimittaja.

UUDEKIRJA -RAATI

Vuoden tiedekirjana palkitaan vuonna 2011 ilmestynyt ansiokas suomalainen tiedekirja. Vuosittain jaettavan palkinnon jakavat Suomen tiedekustantajien liitto ja Tieteellisten seuran valtuuskunta. Palkinnon suuruus on 10 000 euroa; kunniamainintoihin liittyy 2 500 euron rahapalkinto. Palkinto jaetaan TSV:n kevätkokouksessa 30.3.2012. Raadin jäsenet ovat **Kimmo Katajala** (Itä-Suomen yliopisto), professori **Ari Sihvola** (Aalto yliopisto) ja **Leena Suurpää** (Nuorisotutkimusverkosto). Raadin sihteeri on tiedotuspäällikkö **Ilari Hetemäki** (ilari.hetemaki@tsv.fi), jolle voi lähettää ehdotuksia.

LEHDEN UUDISTUKSET

Tieteessä tapahtuu -lehti ilmestyy vuonna 2012 kuusi kertaa: neljä numeroa keväällä ja kaksi syksyllä. Tiedekirjan uutuudet ilmestyvät omalla luettelonaan kaksi kertaa vuodessa. Luettelo postitetaan keväisin ja syksyisin lehden mukana. Tapahtumakalenterissa ilmestyvät vain sinne jätetyt ilmoitukset (toimitussihteeri@tieteesatapahtuu.fi); tieteellisten seurojen tai muista tapahtumista voi ilmoittaa myös TSV:n verkkosivuilla. Vuosi 2012 on *Tieteessä tapahtuu* -lehden 30. vuosikerta. Lehti alkoi ilmestyä vuonna 1983.

Ilari Hetemäki